

УДК: 39+069.01/04+069.02:929+908 (477.83)
(045)"18/19"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2025.04.785>

ЕТНОГРАФІЧНА ЗБІРКА МУЗЕЮ ІМ. ДІДУШИЦЬКИХ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ

Ірина ГОРБАНЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2626-9521>

кандидатка філологічних наук,
старша дослідниця, доцентка,
старша наукова співробітниця,

Музей етнографії та художнього промислу;
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна,
e-mail: ir.horban@gmail.com

Стаття присвячена одній із малодосліджених етнографічних збірок, яка функціонувала у Львові наприкінці XIX — в першій третині XX ст. — етнографічній збірці Музею ім. Дідушицьких. *Мета статті* — зібрати і систематизувати інформацію з усіх доступних джерел, яка дозволить сформувати цілісне уявлення про етнографічну збірку Музею ім. Дідушицьких. Вперше висвітлено передумови створення цієї збірки та етапи формування етнографічної експозиції. Вказано на внесок знаного українського етнографа Володимира Шухевича у розвиток і поповнення етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких, зокрема формування гуцульської колекції. Підкреслено важливість встановлення провенієнції пам'яток з етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких у сучасних колекціях Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. *Актуальність* дослідження зумовлена необхідністю вивчення етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких як одного з осередків збереження української історико-культурної спадщини та відсутністю публікацій, присвячених цій проблематиці. *Джерельну базу* дослідження складають окремі праці (каталоги, путівники) та статті, опубліковані у періодичних виданнях кінця XIX ст., які стали бібліографічною рідкістю і є важкодоступними для сучасних дослідників, а також низка архівних документів та фотоматеріалів, що є додатковим джерелом для відтворення історії етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких і вперше вводяться до наукового обігу.

Ключові слова: етнографічна збірка, Музей ім. Дідушицьких, Володимир Дідушицький, Володимир Шухевич, львівські музеї, музеологія, Львів, Галичина.

Iryna HORBAN

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2626-9521>

Candidate of Philological Sciences (Ph.D.),

Associate Professor, Senior Researcher

at the Museum of Ethnography and Art Crafts
of the Ethnology Institute of the National Academy
of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: ir.horban@gmail.com

ETHNOGRAPHIC COLLECTION OF THE DZIEDUSZYCKI MUSEUM: HISTORY OF FORMATION

The article is devoted to one of the little-studied ethnographic collections that operated in Lviv at the end of the 19th — the first third of the 20th century — the ethnographic collection of the Didushytsky Museum. This collection was created thanks to the efforts and enthusiasm of Count Volodymyr Didushytsky with the active cooperation of the well-known Ukrainian ethnographer Volodymyr Shukhevych.

The period of the greatest flowering of the collection falls on the beginning of the 20th century, when the reorganization of the museum exposition took place. After the occupation of Lviv by Soviet troops at the beginning of World War II, the ethnographic collection was removed from the Didushytsky Museum, which was liquidated by the new authorities. As a result of several relocations and changes in the institutional subordination of institutions, it ended up in the Museum of Ethnography and Crafts (now the Museum of Ethnography and Crafts of the Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine), where it is currently stored in various fund groups. Modern researchers mention it mainly in the context of research into the history of Lviv museum.

The purpose of the article is to collect and systematize information from all available sources, which will allow forming a holistic idea of the ethnographic collection of the Didushytsky Museum. The prerequisites for the creation of this collection and the stages of forming an ethnographic exposition are highlighted for the first time. The contribution of the famous Ukrainian ethnographer Volodymyr Shukhevych to the development and replenishment of the ethnographic collection of the Didushytsky Museum, in particular, the formation of the Hutsul collection, is indicated.

The importance of establishing the provenance of monuments from the ethnographic collection of the Didushytsky Museum in the modern collections of the Museum of Ethnography and Crafts of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine is emphasized.

The relevance of the research is due to the need to study the ethnographic collection of the Didushytsky Museum as one of the centers of preservation of the Ukrainian historical and cultural heritage and the lack of publications devoted to this issue. The source base of the research consists of individual works (catalogs, guidebooks) and articles published in periodicals of the late 19th century, which have become a bibliographical rarity and are difficult to access for modern researchers, as well as a number of archival documents and photographic materials, which are an additional source for recreating the history of the ethnographic collection of the Didushytsky Museum and are being introduced into scientific circulation for the first time.

Keywords: ethnographic collection, Dzieduszycki Museum, Włodzimierz Dzieduszycki, Volodymyr Shukhevych, Lviv museums, museology, Lviv, Galicia.

Вступ. Одним із популярних музейних осередків Львова кінця XIX — першої третини XX ст. був Музей ім. Дідушицьких, природничі колекції якого постійно привертали увагу відвідувачів. Етнографічна збірка цього Музею була менше знаною, а з часом інформація про неї загубилася в стрімкому перебігу подій Другої світової війни та повоєнних десятиліть. Сучасні дослідники згадують про неї переважно у контексті досліджень історії львівського музейництва [1, с. 74—75; 2, с. 178; 3, с. 34; 4, с. 54—55].

Мета статті — зібрати і систематизувати інформацію з усіх доступних джерел, яка дасть змогу сформувати цілісне уявлення про етнографічну збірку Музею ім. Дідушицьких. Вперше висвітлено передумови створення цієї збірки та етапи формування етнографічної експозиції. Вказано на внесок знаного українського етнографа Володимира Шухевича у розвиток і поповнення етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких, зокрема формування гуцульської колекції. Підкреслено важливість встановлення провенієнції пам'яток з етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких у сучасних колекціях Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення етнографічної збірки Музею ім. Ді-

душицьких як одного з осередків збереження української історико-культурної спадщини та відсутності публікацій, присвячених цій проблематиці.

Джерельну базу дослідження складають окремі праці (каталоги, путівники) та статті, опубліковані у періодичних виданнях кінця XIX ст., які стали бібліографічною рідкістю і є важкодоступні для дослідників, а також низка архівних документів та фотоматеріалів, що є додатковим джерелом для відтворення етнографічної збірки Музею ім. Дідушицьких і вперше вводяться до наукового обігу.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові принципи історизму, системності, наукової об'єктивності та комплекс методів, що поєднує історико-етнографічний, джерелознавчий, біографічний, реконструктивний, герменевтичний, а також метод контент-аналізу.

Основна частина. В історію музейної справи Львова Музей ім. Дідушицьких увійшов як природничий музей, колекції якого вже у 80-х роках XIX ст. були добре знайомі далеко за межами Галичини. Засновником Музею був відомий галицький магнат, політичний діяч, колекціонер та меценат, зоолог, член-кореспондент Академії наук у Кракові граф Володимир Дідушицький (пол. *Włodzimierz Dzieduszycki*, 1825—1899) [5—7] (іл. 1). Інтерес до колекціонування з'явився у нього ще в дитинстві. Прикладом для наслідування стали його батьки, кожен з яких мав власні колекціонерські зацікавлення. Мама — Пауліна з Дзялінських Дідушицька (пол. *Paulina z Działyńskich Dzieduszycka*, 1795—1856) — «захоплена колекціонерка морських губок, коралів, морських зірок та мушель молюсків» [8, с. 23] — збирала і описала власну колекцію, а також робила чудові замальовки зібраних зразків. Ця екзотична колекція згодом експонувалася у Музеї ім. Дідушицьких як «єдина збірка іноземного походження» [9, с. XX]. А оцінюючи її значення, Володимир Дідушицький говорив, що «це колекція, яку власне можна вважати початком створення Музею»¹. Батько — граф Юзеф Каласанти Дідушицький (пол. *Józef Kalasanty Dzieduszycki*,

Іл. 1. Володимир Дідушицький (22 червня 1825 — 18 вересня 1899). Фото із відкритих джерел

¹ Dzieduszycki W. (jun.) Notatka do papierów, dotyczących zbioru «konchiliów» Pauliny z Działyńskich Józefowej Dzieduszyckiej, jako pierwocin Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie (Архів Музею та Інституту зоології Польської академії наук), опублікована в збірнику матеріалів конференції

1776—1847) — колекціонер книг, рукописів та творів мистецтва, засновник приватної наукової бібліотеки, відомої як Поторицька бібліотека², також цікавився природою. На його прохання краківський геолог Людвік Цейшнер³ упорядкував колекцію мінералів та гірських порід з Татр⁴. У подальшому ця колекція лягла в основу мінералогічно-геологічного відділу Музею ім. Дідушицьких [16, s. XIX].

Юний Володимир здобував освіту вдома — спочатку в родинному маєтку, а згодом у Львові. Серед педагогів, яких запрошували батьки, поет та краєзнавець Вінценти Поль (пол. *Wincenty Pol*, 1807—1872), ботанік Гіацинт Лобажевський (пол. *Hiasynt Łobarzewski*, 1814—1862) і зоолог Ернест Шаяер (пол. *Ernst Schauer*, 1812—1888). Саме під впливом останнього інтереси молодого графа зосередилися на орнітології і в Поториці, де в той час проживала родина Дідушицьких, поступово почала формуватися його орнітологічна колекція. З часом вона поповнилася іншими природничими зразками, які йому передавали з різних куточків Галичини. Описуючи історію формування своїх колекцій, В. Дідушицький

«Wokół przyrodniczych pasji Dzieduszyckich (Довкола природничих захоплень Дідушицьких)» [10, s. 165].

² Поторицька бібліотека заснована на початку XIX ст. Юзефом Дідушицьким у Поториці поблизу Сокала — головний родинний садибі Дідушицьких (тепер — Шептицький район Львівської області). Налічувала понад 50000 книг та рукописів, переважно з польської історії, а також «польської, латинської і французької художньої літератури. Основу Бібліотеки становили друки XVI—XVII ст.» [11, с. 434]. Історії і колекціям цієї Бібліотеки присвячено низку доповідей, які прозвучали на конференції «Wokół kolekcjonerskich pasji Dzieduszyckich (Довкола колекціонерських захоплень Дідушицьких)», організованої в рамках святкування 200-річчя з дня народження Володимира Дідушицького [12—15].

³ Людвік Цейшнер (пол. *Ludwik Zejsner*, 1805—1871) — відомий польський геолог, палеонтолог, географ, картограф і краєзнавець, професор мінералогії Ягеллонського університету у Кракові, один з перших дослідників Татр.

⁴ Угоду між батьком і Л. Цейшнером В. Дідушицький описує наступним чином: «У період між 1832 і 1840 роками мій батько, покійний Юзеф Дідушицький, уклав угоду з Цейшнером, згідно з якою той мав опублікувати геологічний опис Татр і зібрати для цього опису три колекції: одну для Краківського наукового товариства, другу для Національного закладу ім. Оссолінських у Львові, а третю замовив мій батько для себе. До опису, наскільки мені відомо, справа не дійшла, але колекції залишилися» [16, s. XIX].

зазначає: «...мені почали надсилати то останки невідомих мені на той час допотопних чудовиськ, то відбитки зниклих рослин, то фрагменти мармуру та алебастру, то хутро рисі, сарни, вбитих у Татрах, то ретельно зібрані рослини та комахи, які після смерті власника-колекціонера, можливо, пропали б десь на смітнику. Все це надсилали і привозили до моєї колекції птахів» [16, s. VI]. Так постали зоологічна, ботанічна, мінералогічна, палеонтологічна та геологічна колекції.

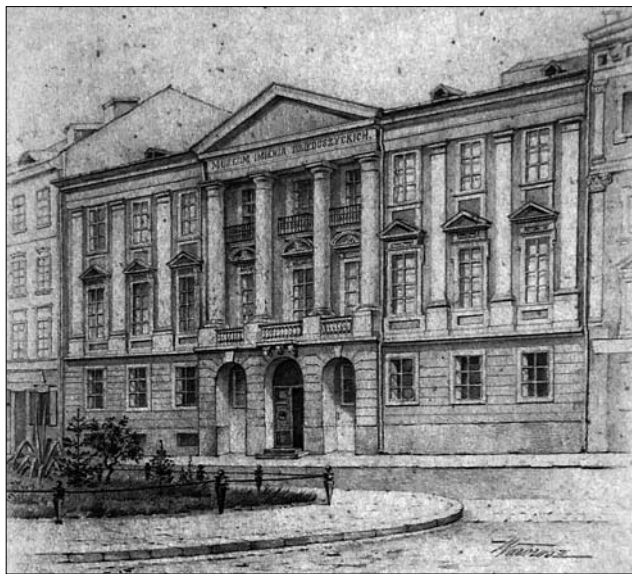
Після смерті батька, маючи лише 22 роки, Володимир Дідушицький став одним із найбагатших тогочасних землевласників⁵. Відтак до успадкованих маєтків додав ще посаг дружини Альфонсини з Мйончинських (пол. *Alfonsyna z Mięczyńskich*, 1836—1919) — Пеняки біля Золочева (тепер — Золочівський район Львівської області). Але головну резиденцію він створив у Львові, де у 1853 році купив віллу, яку три роки по тому перебудував на палац⁶. 1857 року В. Дідушицький перевіз до Львова Поторицьку бібліотеку разом зі своїми численними колекціями і розмістив у т. зв. кам'яниці Леваковських на розі вулиць Баторого (тепер — вул. Князя Романа) і Святого Миколая (тепер — вул. О. Фредра)⁷. У той час він активно займається розбудовою Бібліотеки, зробивши її публічною. Згодом переносить Бібліотеку і усі колекції до свого палацу, а 12 грудня 1868 року купує у банкіра Альфреда Гауснера (пол. *Alfred Hausner*, 1822—1887) на вул. Довгій⁸ кам'яницю разом із прилег-

⁵ В. Дідушицький також успадкував маєток тітки, графині Магдалени з Дідушицьких Морської (пол. *Magdalena z Dzieduszyckich Morska*, 1762—1847) — Заріччя біля Перемишля (тепер — Переворський повіт Підкарпатського воєводства, Польща). Детальний перелік маєтностей В. Дідушицького див. Brzęk G. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twórca [8, s. 22, 41].

⁶ Реконструкції палацу продовжувалися і в подальшому. Найбільша з них відбулася 1902 року, коли палац набув сучасного вигляду. Від 1871 року адреса палацу — вул. Куркова, 15 (тепер — вул. М. Лисенка) [17—18].

⁷ Кам'яниці Леваковських зараз немає. На початку XX ст. її розібрали і збудували натомість кілька прибуткових будинків (парна сторона вулиці О. Фредра — будинки №№ 2, 4, 4а, 6).

⁸ 1871 року вулиця отримала назву Театральна, а в 1916 році була перейменована на честь чинного президента Львова Тадеуша Рутовського (пол. *Tadeusz Rutowski*, 1852—1918). Під час Другої світової війни вулиця двічі

Іл. 2. Фасад будівлі Музею ім. Дідушицьких у Львові. Кароль Ваврош, 1895; малюнок олівцем. За: *Wokół kolekcjonerskich pasji Dzie duszyckich* / red. M. Dzie duszyc-ka, J. Krzywdziński. Warszawa, 2022

лими офіцинами (будівлі господарського призначення. — І. Г.) і таким чином майбутній Музей нарешті отримав власне приміщення⁹ (іл. 2).

Із завершенням реконструкції та пристосування кам'яниці під музейні потреби розпочалася робота з упорядкування експозиційних залів. Ця робота розтягнулася на декілька років, що було обумовлено фінансовими можливостями графа Дідушицького, який на створення Музею не отримав жодних дотацій і змушений був розраховувати тільки на власні ресурси. Поступово збірка В. Дідушицького трансформувалася з приватної колекції в устанovu суспільного призначення. У процесі роботи над упорядкуванням експозиції колекції ставали доступними для відвідувачів, і вже в 1873 році Музей було відкрито [8, с. 36]. Інформація про нього почала з'являтися в пресі. У статті Владислава Завадського (пол. *Władysław Zawadzki*, 1824—1891), опублікованій 1875 року у варшавському журналі «Kłosy»¹⁰, зустрічаємо й перші відомості про етно-

графічну збірку: «Мінералогічна та ботанічна колекції займають другий поверх будівлі; поруч із ними знаходиться етнографічний кабінет, де зібрані народні стрі з усіх куточків країни, а також вироби та предмети, що характеризують звичаї та традиції нашого народу. Особливої уваги тут заслуговує, серед іншого, колекція великодніх яєць, так званих крашанок, розписаних найрізноманітнішими візерунками, що відображають художнє чуття народу та його уяву в їхньому первісному стані» [20, с. 230].

Під час візиту цісаря Франца-Йосифа до Львова у 1880 році Володимир Дідушицький офіційно передав Музей для публічного вжитку як наукову інституцію під назвою Музей імені Дідушицьких у Львові [16, с. VIII]. Того ж року вийшло перше музейне видання польською та німецькою мовами [16; 21] (іл. 3). Фактично, це перший путівник по Музею, упорядкований В. Дідушицьким, хоча сам автор трактував його як Каталог відділу птахів. Саме так ця праця зафіксована в переліку музейних видань.

Вміщені у цьому Каталогі плани експозиції дають можливість зорієнтуватися в розташуванні окремих відділів у музейних залах¹¹. Так, на першому поверсі експозиції розмістилися зоологічний і ботанічний відділи, а решта відділів — мінералогічний, геологічний, палеонтологічний та доісторичний (археологічний. — І. Г.) — на другому поверсі. На цьому ж поверсі був і етнографічний відділ. Коментуючи його появу в природничому музеї, В. Дідушицький пише: «Необхідно було розташувати надіслані предмети таким чином, щоб Музей давав якомога точнішу картину нашого тваринного та рослинного світу, як теперішнього, так і втраченого, з усім його розвитком. Мала також бути представлена та частина Землі, яку ми населяємо, у всьому її формуванні,

змінювала свою назву, поки у грудні 1944 року їй не повернули назву Театральна.

⁹ Будинок триярусний — партер і два поверхи композиційно об'єднані пілястрами та колонами [19]. У публікації дотримуємося саме такої нумерації поверхів музейного будинку.

¹⁰ Щотижневий ілюстрований журнал «Kłosy», присвячений літературі, науці та мистецтву, виходив у Варшаві впродовж 1865—1890 років.

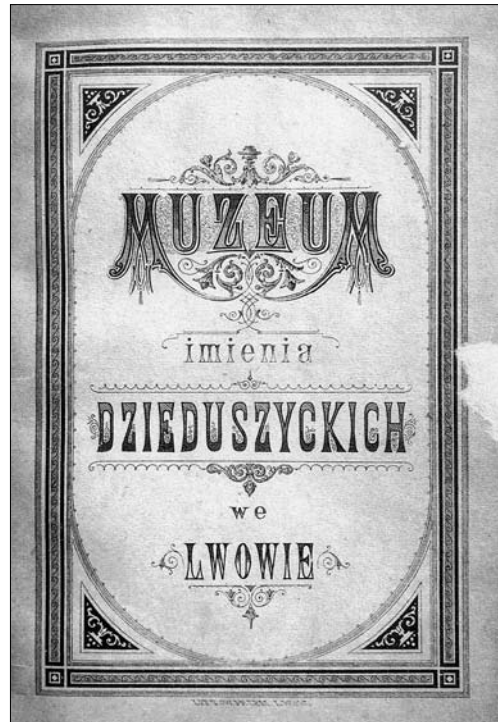
¹¹ У нижньому ярусі будинку, який називався партером, експозиційних залів не було. Розташовані там приміщення описує Володимир Шухевич у статті, опублікованій 1892 року в газеті «Дѣло»: «Въ партерѣ мѣстятъся лѣворучъ комнаты, в которыхъ гр. Волод. Дѣдушицкій перебувъ половину своего дѣяльного житя. [...] Се sanctissimum Его Експ. гр. Володимира Дѣдушицкого. Приступъ сюды дозволенъ лише близшимъ друзьямъ та почитателямъ его за милуваня і знавства. [...] До сихъ комнатъ притыкае робѣтня, де выпыхаютъ звѣрять та приготавливаютъ ихъ до уставленя въ мѣсци означенѣмъ. Праворучъ въ партерѣ мешканье кустоша музейного, а позаду службы» [22, ч. 74, с. 1].

тобто об'єкти, що належать до мінералогії, геології та палеонтології. Зрештою, у цій загальній картині нашого краю неможливо було пропустити людину в її сучасному та доісторичному розвитку, тому було створено етнографічний відділ та відділ доісторичних пам'яток, які так сприяють етнографічним дослідженням» [16, s. VII].

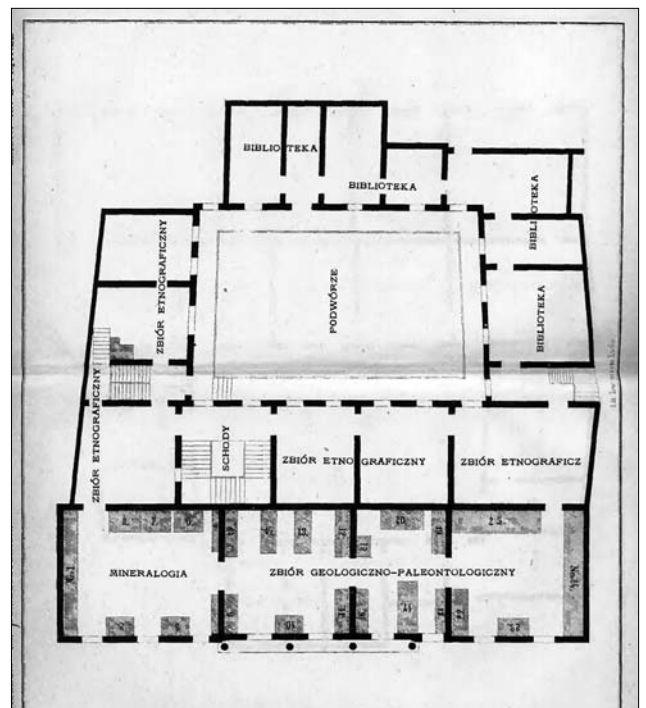
У публікаціях, присвячених Музею ім. Дідушицьких, зазначається, що етнографічний відділ був створений найпізніше, після Всесвітніх виставок у Відні (1873 р.) та Парижі (1878 р.) [8, s. 112; 23, s. 195]. Проте інтерес до етнографічних пам'яток у Володимира Дідушицького з'явився раніше, ще на попередній Всесвітній виставці, яка відбулася у Парижі 1867 року. Організований на ній показ народних строїв призвів до дискусій про національні стилі та їх особливості. Відвідувачів приваблював французький відділ, де на численних зразках народного одягу вдалося продемонструвати регіональне розмаїття країни. Проте найбільше захоплення викликав шведський відділ, підготовкою якого керував Артур Хазеліус¹². Увагу привертало не тільки народні строї, а й манера їхнього експонування. Техніка виготовлення манекенів, розроблена шведськими експозиціонерами, дозволила аранжувати сцени з повсякденного життя, в яких народний одяг ставав частиною цілісної картини [24, s. 31].

Захоплений побаченням у Парижі на наступну Всесвітню виставку, яка відбулася 1873 року у Відні, Володимир Дідушицький привіз 53 манекени (комплекти народного одягу. — І. Г.). Упорядкована ним експозиція асоціювалася з найкращими відділами попередньої Всесвітньої виставки в Парижі. «Її доповнювали зразки саморобних лляних і вовняних тканин та вишивки, розвішані на стінах або розміщені у вітринах, а також карта Галичини з позначенням місцевостей, звідки походять ці зразки, та акварелі зі зображенням народних типів та сцен» [25, s. 56]. Отож, на момент проведення цієї виставки Володимир Дідушицький уже мав чітко сформоване розуміння цінності етнографічних пам'яток та необхідності їх збирати і зберігати. Очевидно, після завершення Всесвітніх виставок у 1873 і 1878 роках

¹² Артур Хазеліус (анг. *Artur Hazelius*, 1833—1901) — шведський педагог, вчений-фольклорист, засновник і перший директор Північного Музею (Nordiska Museet) та Музею під відкритим небом (скансену) у Стокгольмі.

Іл. 3. Перше видання Музею ім. Дідушицьких — *Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie*. Dział I: Zoologiczny, oddział zwierząt kręgowych. II Ptaki / zebrał, oznaczył i spisał Włodzimierz Hr. Dzieduszycki. Lwów, 1880

Іл. 4. План другого поверху експозиції Музею ім. Дідушицьких із зазначенням розташування етнографічного відділу. За: *Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie*. Dział I: Zoologiczny, oddział zwierząt kręgowych. II Ptaki / zebrał, oznaczył i spisał Włodzimierz Hr. Dzieduszycki. Lwów, 1880

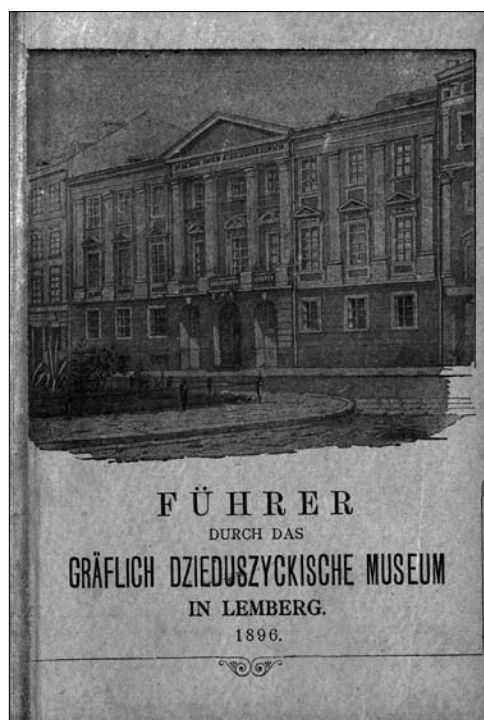

Іл. 5. Путівник по Музею ім. Дідушицьких польською мовою. *Przewodnik po Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie* / ułożył Włodzimierz Dzieduszycki. Lwów, 1895

значна частина експонованих ним предметів була передана до збірки Музею ім. Дідушицьких. Власне це і мав на увазі В. Дідушицький, коли писав: «Тепер я переходжу до найновіших та наймолодших з моїх колекцій, до відділу ледь розпочатого — етнографічного та доісторичного. Ці відділи датують свій початок і розвиток від Всесвітньої виставки у Відні 1873 року та аналогічної виставки у Парижі 1878 року» [16, s. XX].

Таким чином, саме Всесвітня виставка у Парижі 1867 року стала переломним моментом у формуванні інтересів Володимира Дідушицького і спричинилась до зміни акцентів у його зацікавленнях. З цього моменту Поторицька бібліотека відійшла на другий план. З таким самим ентузіазмом, з яким він розбудовував Бібліотеку, В. Дідушицький взявся за створення і розбудову Музею.

У першому музейному виданні Володимир Дідушицький дає дуже стислу інформацію про етнографічний відділ. Він, зокрема, пише: «Етнографічний відділ наразі складається переважно з предметів так званого домашнього промислу наших селян, промислу, що базується, як і зараз, ще на старих традиціях, старих звичаях, що передаються від дідів і прадідів, або місцевих, або тих, що нагадують про далекі

Іл. 6. Путівник по Музею ім. Дідушицьких німецькою мовою. *Dzieduszycki W. Führer durch das Gräfllich Dzieduszyckische Museum in Lemberg*. Lemberg, 1896

часи і нині невідомих предків» [16, s. XX]. Згідно з опублікованим у цьому виданні планом, етнографічний відділ розмістився у шести невеликих погано освітлених кімнатах другого поверху, вікна яких виходили у внутрішній двір (іл. 4).

У міру поповнення колекцій вносилися зміни в облаштування музейних залів. Після реконструкції першого поверху та впорядкування розміщеної там експозиції В. Дідушицький уклав Путівник по Музею, який вийшов 1895 року польською, а наступного року німецькою мовами [26—27] (іл. 5—6).

Зміни, які відбулися в експозиції, унаочнює представлений тут план першого поверху. Про зміни на другому поверсі, реконструкція якого на момент публікації Путівника ще не була завершена, дізнаємося лише з опису, оскільки план цього поверху не був опублікований. Про етнографічний відділ у Путівнику¹³ подано наступну інформацію: «На другому поверсі ми входимо в прохід XIII, і тут маємо початок етнографічних колекцій, пройшовши ліворуч, потрапляємо в не дуже світлу кімнату № XIV, де також розміщено продовження етнографічного відділу. Звідси, праворуч, також через прохід, потрапляємо

¹³ У Путівнику з'явилася нумерація залів, якої не було у попередньому виданні.

до двох кімнат XV та XVI, розташованих одна за одною, що є продовженням етнографічного відділу, а саме, в них розміщені нові та старі гуцульські вироби»¹⁴ [26, s. XV].

Щоб потрапити до решти залів, у яких експонувалися етнографічні пам'ятки, потрібно було пройти через мінералогічний відділ (зала № XVII), геологічний відділ (зала № XVIII), ботанічний відділ (зала № XIX) та дві зали (№ XX і XXI) археологічного відділу¹⁵: «З цієї зали XXI ви виходите через невеликий прохід до кімнати з внутрішнього двору № XXII. Увійшовши сюди, йдучи прямо, піднімаємося сходами до невеликої високої кімнати № XXIII, де розміщено народне рибальство та полювання. Повернувшись до кімнати № XII, ми маємо далі, цього разу в трьох кімнатах № XXII, XXIV, XXV, останню частину етнографічного відділу» [26, s. XVI].

Як бачимо, зміни не торкнулися експозиції етнографічного відділу, яка залишилася у тих же погано освітлених кімнатах. Гуцульську складову цієї експозиції (зали XV та XVI розташовані у лівому крилі офіцин другого поверху) детально описує відомий український етнограф Володимир Шухевич¹⁶ в опублікованій 1892 року статті «Музей имени Дѣдушицких»: «Маленькі сходи ведуть вь свѣтъ новьй, про котрый у насъ до теперъ богато говорилось, а мало хто мѡгъ хочъ капиночку зъ того побачити. Тутъ вь двохъ комнатахъ оказы домашногo промыслу нашої Гуцульщины.

Спора справдѣшна гуцульска пѣч работы пок. Бахминьского, зложена зъ кафель поливаныхъ і орнаментованыхъ, стоитъ праворучъ (іл. 7) [...].

¹⁴ Тут йдеться про кімнати, розташовані у лівому крилі офіцин другого поверху. Див. план, опублікований у виданні 1880 року [16, plan II piętra] (іл. 4).

¹⁵ Мінералогічний відділ не змінив свого розташування. Решту залів другого поверху фронтальної частини будинку, які раніше займав геологічно-палеонтологічний відділ, упорядкували таким чином — першу з них, на той час уже розділену на дві окремі кімнати, зайняли геологічний (зала № XVIII) і ботанічний (зала № XIX) відділи, а дві наступні — археологічний відділ (зали № XX і XXI). Див. план, опублікований у виданні 1880 року [16, plan II piętra] (іл. 4).

¹⁶ Володимир Шухевич (1849—1915) — український громадський діяч, етнограф, педагог і публіцист, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка. Автор монументального 5-томового видання «Гуцульщина» [28].

Іл. 7. Етнографічний відділ Музею ім. Дідушицьких — Гуцульщина. За: Beńkowski A. Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie i jego twórca. Tygodnik Ilustrowany. 1900. Nr 12. S. 233

Іл. 8. Етнографічний відділ Музею ім. Дідушицьких — зразки зі збірки кераміки. За: Beńkowski A. Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie i jego twórca. Tygodnik Ilustrowany. 1900. Nr 12. S. 234

Дальше стѡлъ зъ найдавнѣйшими нѡжнами гуцульскими: се нѡжъ и вилка вь спѡльнѡй похвѣ, — Гуцуль ховавъ ихъ за чересъ, коли выбиравсь у до-рогу. Тутъ і нѡжъ складані, які привязують Гуцулы

на довгôмъ ланцушку або ремѣнці до череса [...]. Жидъ уже завозить Гуцулови въ хату ножѣ та вилки фабричнѣ, дешевшѣ, черезъ те новыхъ нôженъ нѣхто бôльше не робить.

По-надъ тымъ столомъ — намисникъ изъ Жаб-його. Умѣщують его надъ дверима и вкладають до него украшенѣ миски і тѣ вызирають черезъ вôконця намисника. И намисникъ сей рѣзбленый майстерско! [...] Пôд нимъ цѣлый рядъ боклагôв та ферій [фляшокъ деревяныхъ плоскихъ на воду або й горѣвку]. Тутъ і повниця. Се родъ пôдноса, враз изъ чаркою, якои вживають Гуцулы при весѣляхъ [...] Тутъ и фôрмаки зъ бундозомъ. Фôрмакъ — се форма зъ дерева, въ котру втолочуєсь сыръ — и той сыръ прибирає орнаментъ, вирізаний въ фôрмаку, а коли засушить ся, задержує вже той орнаментъ на все. Такого сыра уживають на коровай. Побôчь стоять деревянѣ двояки, чвораки, близнюки, дôйницѣ, коновки, и пр.; на нихъ орнаментъ выпѣканий розжаренымъ зелѣзомъ. Поручъ стоять пôдъ скломъ святочнѣ убраня головъ дѣвчатъ зъ Коломыйскихъ сторôнъ, а дальше прѣкрасный рѣзблений стôль гуцульскій, а на нѣмъ и повисше него при стѣнахъ výroбы славныхъ Шкриблякôвъ. Повно тутъ ящикôвъ, фляшокъ, мисокъ, ложокъ, скринючокъ пречудно орнаментованыхъ славно

звѣстными рѣзбярями — батькомъ и двома его сынами [...].

Ось скриня, писана червоною краскою и зъ вирізуванимъ орнаментомъ, спеціалнымъ лишъ у тихъ скринь. [...].

По стѣнахъ в округъ розвѣшенѣ полицѣ, а въ нихъ повно горшкôвъ, збанкôвъ та мисокъ, всѣ поливанѣ и гарно орнаментованѣ [...] Побôчь тихъ полицѣ два спорѣ образы зъ глины, роботы гончаря пок. Ковальского, котрый ще передъ Бахминьскимъ бувъ звѣстный по всѣхъ горахъ зô своихъ керамичныхъ виробôвъ. Образы тѣ поливанѣ, представляють сво. Николая та Матѣр Божу. Се одиноки глинянѣ образы, якѣ менѣ лучилось бачити и здобути для музея. [...]

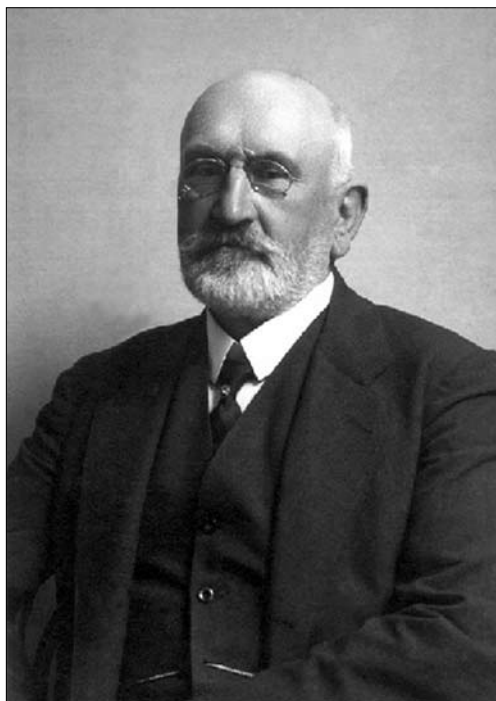
Друга комната — се скарбъ промыслу гуцульского. Посередѣ неї стоить якихъ сто палицъ, топôрцѣвъ та келефôвъ. Однѣ деревянѣ, другѣ мосяжнѣ, третѣ зелѣзнѣ, иншѣ зновъ вкритѣ бляхою зъ гори въ долину. А кôлько тамъ фантазій въ формѣ самôй, а ще бôльше въ орнаментицѣ! [...]

Поручъ нихъ бачимо зъ одного боку пречудово рѣзбленѣ сѣдла гуцульскѣ, зъ котрыхъ звисають стремена [...]. Зъ другого-жъ боку моделѣ обôйсты гуцульского, церкви, дзôнницѣ, фолюша, млына, валила, колыбы [...].

На переднôй и заднôй стѣнѣ тої комнаты спирають ся величезнѣ оскленѣ габльоты, робленѣ изъ скринь гуцульскихъ, — и се надає имъ свого рода незвычайный видъ. А въ нихъ сотки великихъ мосяжныхъ хрестôвъ формъ незвычайныхъ, тысячѣ менчихъ хрестикôвъ понасылюваныхъ на дротикахъ або струнахъ въ оденъ, два, три або й пять рядôвъ, — се конечно прикраса каждой Гуцулки [...]. Дальше йдуть бовтицѣ, ковки, люльки, — [...] протички, кресива, спряжка [чепраги], перстенѣ, бляхи на капелюхи, замѣсть стяжокъ, а все орнаментоване пôсля власного помыслу výroбу. Тутъ и сотка силянокъ та герданôвъ зъ ихъ чудовыми взорами [...].

Поруч габльотôвъ стоить пристроєный чересь гуцульскій въ повнôй парадѣ. [...]

Цѣла стѣна надъ моделями обвѣшана пушками на кремѣнь, пістолями [у деякихъ цѣвки мосяжнѣ], дзôбнами, кубками та порошниками, табôвками та табôвочками [...]. Наконецъ предовжезнѣ тримбѣты довершать се превелике богатство гуцульского промыслу домашнего» [22, ч. 76., с. 1—2].

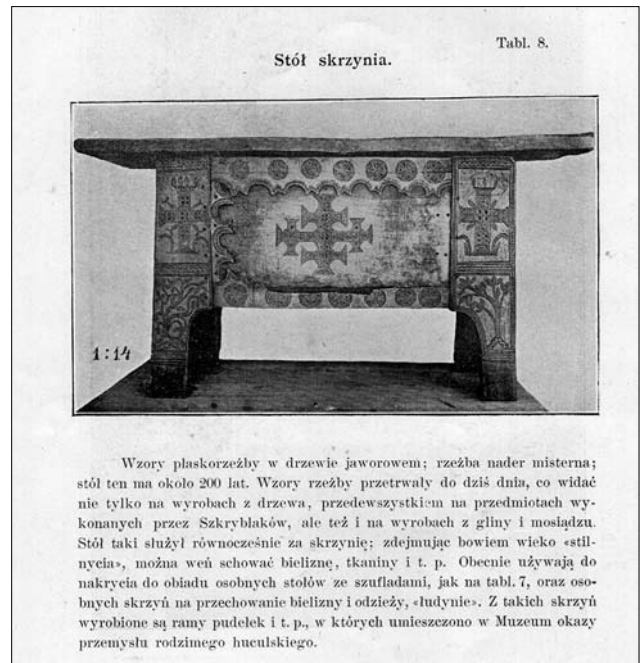
Іл. 9. Володимир Шухевич (1849–1915). Фото з відкритих джерел

Володимир Шухевич (іл. 9) впродовж багатьох років виконував функції кустоша¹⁷ етнографічного відділу Музею ім. Дідушицьких і відіграв важливу роль у його розбудові¹⁸. У 1899 році вчений підготував Каталог гуцульської колекції Музею [30]. Він складається з 37 таблиць, кожна з яких містить зображення окремих груп пам'яток — бондарні, керамічні та латунні вироби, вироби зі шкіри, жіночі прикраси, зразки вишивки, писанки, моделі церков і млинів тощо, та короткий текст з інформацією про призначення пам'яток, їхні автентичні назви, матеріал і техніку виготовлення та, за наявності даних, прізвище майстра (іл. 10—11). Багатоілюстрований, цей Каталог за формою подачі інформації суттєво відрізнявся від Каталогів інших відділів Музею, опублікованих на той час.

В. Дідушицький високо оцінив внесок В. Шухевича у формування колекцій етнографічного відділу¹⁹. У передмові до Каталогу він, зокрема, зазначив: «Цими колекціями я завдячую головним чином праці, прастрасі та старанням зусиллям професора Володимира Шухевича, який [...] зайнявся збиранням предметів, перелічених у цьому відділі» [30, с. 4].

Володимир Дідушицький не встиг завершити запланованої перебудови музейної експозиції, яку описує у Путівнику: «Сьогодні ці адаптації майже завершені; ще тільки на другому поверсі в офіцинах буде зроблено приєднання, як це вже зроблено на першому поверсі, де офіцини поєднані з головним будинком і утворюють одне ціле. У прибудовах другого поверху також знаходиться Поторицька бібліотека, яка, сподіваюся, буде перенесена» [26, с. XII].

Реалізація цього задуму відбулася вже після його смерті. Проведення робіт активізувала надзвичайна ситуація, яка склалася у Музеї на початку 1901 року: «Стіни (офіцин. — І. Г.), які, в порівнянні з фасадною частиною будівлі, завжди були в гіршому стані, в ніч з 9 на 10 січня проявилися і стали дуже помітними в частині південної офіцини, де на другому

Іл. 10. Таблиця 8: Стіл-скриня. За: Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Dział VII: Etnograficzny. Huculszczyzna / oprac. W. Szuchiewicz. Lwów, 1899

Іл. 11. Скриня-стіл, XVIII ст. Гуцульщина (Івано-Франківська обл. МХП, ЕП 40909. Фото Мирослави Дуди

¹⁷ Кустош — опікун музейних збірок, особа, яка відповідає за їхнє збереження, організацію та управління.

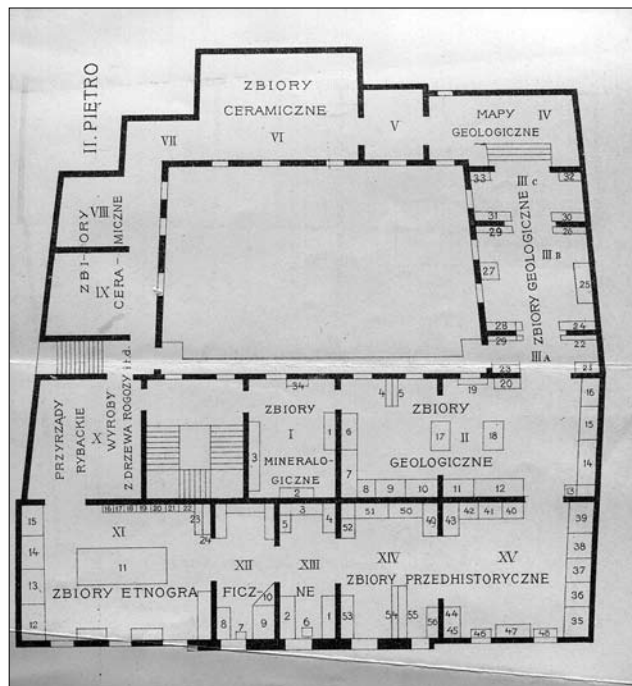
¹⁸ Не відомо коли саме розпочалося співробітництво Володимира Шухевича з Володимиром Дідушицьким. Вдалося виявити лише фрагменти їхнього листування, датовані 1889—1894 рр. [29, арк. 5—30].

¹⁹ В. Дідушицький також профінансував видання польською мовою монументальної праці В. Шухевича «Гуцульщина», яка була опублікована вже після смерті щедрого мецената [31].

поверсі розташовувалася бібліотека. [...] Виявилося, що фундаменти офіцин, особливо в їх південній частині, який найбільше загрожує небезпека, сильно пошкоджені щурами, а, крім того, спільна стіна в цій частині офіцини сильно нахилена. Загалом було виявлено численні дефекти, у зв'язку з якими з'явилися ці тріщини» [32, арк. 9]. Довелося терміново демонтувати частину експозиції, розташовану в цьому крилі, а Поторицьку бібліотеку переміс-

Іл. 12. Путівник по Музею ім. Дідушицьких, видання 2-ге. Przewodnik po Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie, wyd. 2. Lwów, 1907

Іл. 13. План другого поверху експозиції Музею ім. Дідушицьких із зазначенням розташування етнографічного відділу. За: Przewodnik po Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie, wyd. 2. Lwów, 1907

тити до палацу Дідушицьких на вул. Куркову, 15 (тепер — вул. М. Лисенка).

Із завершенням ремонтно-відновлювальних робіт, які тривали майже два роки, розпочалося впоряд-

кування експозиції²⁰ [32, арк. 14]. Після цього у 1907 році було опубліковано друге доповнене видання Путівника по Музею ім. Дідушицьких (іл. 12), де детально описано зміни, які відбулися в експозиції другого поверху: «...з моменту смерті щедрого Засновника Музею (18 вересня 1899 року) облаштування всього Музею зазнало значних змін. Перш за все, Поторицьку бібліотеку було відокремлено і перенесено з другого поверху офіцин до палацу на вулиці Курковій, ч. 15. Внаслідок цього отримано значно більше місця для розміщення колекцій етнографічного відділу. Крім того, перебудовано все крило офіцин, а мінералогічно-геологічні колекції перенесено з фронтальних кімнат другого поверху до задніх кімнат цього поверху, частково зайнятих Поторицькою бібліотекою, натомість етнографічні колекції перенесено до кімнат, де раніше розташовувалися мінералогічно-геологічні колекції» [9, s. XVII].

Порівняння планів експозиції другого поверху, опублікованих у музейних виданнях 1880 року і 1907 років [16; 9], унаочнює зміни, які тут відбулися (іл. 4, іл. 13):

1. добудований у лівому крилі офіцин перехід дав змогу об'єднати експозиційний простір в єдине ціле;
2. мінералогічну і геологічну збірки перемістили з фронтальної частини будівлі у її внутрішні кімнати, а на їхньому місці розташували етнографічну збірку;
3. геологічну збірку і частину колекції кераміки перенесли у кімнати, які раніше займала Поторицька бібліотека.

Таким чином, внаслідок ґрунтовної перебудови експозиції, завдяки збільшенню експозиційної площі, етнографічний відділ розмістився в добре освітлених залах фронтальної частини будинку і отримав можливість значно розширити свою експозицію.

В оновленому Путівнику загальну структуру експозиції етнографічного відділу було представлено наступним чином: «Перехід V, зали VI, VII, VIII та IX зайняті крайовою (регіональною. — І. Г.) керамікою. Звідси по сходах через вузький прохід ми потрапляємо до кімнати X, де зберігаються предмети, що використовувалися в сільському господар-

²⁰ За життя Володимира Дідушицького Музей, як вже згадувалося, мав сім відділів. Після реорганізації структура музейної експозиції була змінена і складалася з п'яти відділів: зоологічного, ботанічного, мінералогічно-геологічного, доісторичного і етнографічного [9, s. XVIII—XIX].

стві, виготовлені з дерева, соломи, очерету тощо, а також кухонний посуд та знаряддя, що використовувалися в риболовлі. Всю передню шафу у залі XI займають народний одяг, килими, колекції писанок, скринь, музичних інструментів тощо. Дві наступні зали зайняті гуцульськими виробами, як дерев'яними (зала XII), так і латунними (зала XIII), з різноманітними побутовими предметами, моделями гуцульських хат, церков, зброї тощо. У цих кімнатах закінчується етнографічний відділ» [9, s. XXI].

У цьому Путівнику також вперше були детально описані всі зали етнографічного відділу і представлені у них предмети домашнього вжитку, оправлені в рами або виставлені на столах та скринях, розміщені в габльотах і шафах, розвішані на стінах та над вікнами — жіночий та чоловічий одяг, головні убори, взуття, прикраси; зразки вишивки та вибійки; килими; макети сільських будівель, предмети хатньої обстави; предмети сакрального призначення; кухонне начиння, різноманітні знаряддя праці, сільськогосподарський реманент, моделі кошиків, рибальські снасті, бондарні вироби, вироби з латуні, писанки, витинанки, народні музичні інструменти (іл. 14—15), люльки, келефи, палиці, гуцульські рушники, пістолі, порохівниці, шкіряні сумки (ташки і тобівки) тощо [9, s. 101—112].

Найчисельнішою серед експонованих пам'яток була колекція з Гуцульщини, проте зустрічалися предмети і з інших регіонів України — Чернігівщини, Київщини, Харківщини, і навіть з Білорусі. Закопанські народні промисли у порівнянні з Гуцульщиною були слабо представлені й експонувалися на одному столі (зала XII) [9, s. 108]. Окремою складовою етнографічної збірки була колекція кераміки, яка «включала майже всі важливі місцевості, пов'язані з гончарством, а також усі гончарні вироби щоденного вжитку» і займала в експозиції шість залів (зали V—X) [9, s. 101].

Разом з традиційними формами експонування в етнографічному відділі використовувалися новаторські прийоми, що робило експозицію динамічнішою та привабливішою для відвідувачів. Так, для унаочнення процесу фарбування тканин в одному місці в рамках за склом демонструвалися «сушені рослини, що використовуються для фарбування вовни», в іншому — у баночках «трави для фарбування, а в пляшках фарби з рослинних барвників»; біля зразків вибійки були показані «дошки з візерунками для виготов-

Іл. 14. Ліра, II пол. XIX ст. МЕХП, ЕП 24285. Фото: І.Горбань

Іл. 15. Паперова наклейка з печаткою овальної форми з написом польською мовою «Музей імені Дідушицьких у Львові»

лення вибійки [...] Подушка для розтирання фарби на цих дошках, валик для притискання візерунка до полотна», а поруч із писанками — техніка виконання писанкового розпису (три етапи) [9, s. 105—106]. В експозиції також було представлено техніку виготовлення гуцульських латунних виробів [9, s. 108—109] та «усі етапи виготовлення миски від першої форми, зробленої із сирієї глини, аж до її завершення, а поруч модель гончарного кола та печі для випалювання мисок, горщиків тощо» (зала X) [9, s. 112].

На цьому завершується перелік публікацій, які містять інформацію про етнографічний відділ Музею ім. Дідушицьких²¹. З ілюстративних матеріалів на сьогодні відомо лише два фото, опубліковані 1900 року в часописі «Tygodnik Ilustrowany» [33, s. 233—234],

²¹ Авторка висловлює вдячність за допомогу у пошуку матеріалів для публікації Ірині Сосуловській — керівнику бібліотеки Державного природознавчого музею НАН України; а також Ользі Остапик й Мар'яні Івасько — керівникам архіву та бібліотеки Інституту народознавства НАН України.

Іл. 16. Фрагмент експозиції найбільшої зали етнографічного відділу (зала XI). Приватна збірка

Іл. 17. Фрагмент експозиції з гуцульськими виробами (зала XIII). Приватна збірка

Іл. 18. Фрагмент експозиції керамічних виробів у VII залі. Приватна збірка

які відтворюють фрагменти першої експозиції етнографічного відділу (іл. 7—8). Ще кілька світлин, на яких зафіксовано частину експозиції етнографічного відділу Музею ім. Дідушицьких після її реорганізації, зберігаються у приватній збірці. На них видно фрагменти найбільшої зали етнографічного відділу (зала XI) (іл. 16), однієї зали з гуцульськими виробами (зала XIII) (іл. 17) та експозиції керамічних виробів у VII залі (іл. 18). Ці світлини у поєднанні з описами залів в останньому Путівнику дають можливість детальніше уявити, як виглядала у той час експозиція етнографічного відділу Музею ім. Дідушицьких [9, s. 103—106, 110—111]. У такому вигляді вона залишалася до початку Другої світової війни.

Висновки. Етнографічна збірка Музею ім. Дідушицьких, яка постала завдяки зусиллям і ентузіазму графа Володимира Дідушицького, при активній співпраці знаного українського етнографа Володимира Шухевича, пережила лихоліття Першої світової війни та важкі часи економічної кризи у 1930-х роках. Після окупації Львова радянськими військами на початку Другої світової війни вона була вилучена з Музею ім. Дідушицьких новою владою, а сам Музей ліквідовано. У результаті кількох переміщень та змін інституційного підпорядкування установ етнографічна збірка Музею ім. Дідушицьких опинилася у Музеї етнографії та художнього промислу (тепер Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, далі — МЕХП). Необхідність встановлення провенієнції²² пам'яток з етнографічного відділу Музею ім. Дідушицьких актуалізувалася у зв'язку із підготовкою виставки, приуроченої до 200-річчя від Дня народження Володимира Дідушицького²³. Проте, за відсутності облікової докумен-

²²Провенієнція — ознака, факт чи документальне свідчення зв'язку, що виникає між пам'яткою та інституцією чи приватною особою, у власності якої перебувала пам'ятка.

²³Цій проблемі було присвячено виклад авторки «Етнографічна збірка Музею ім. Дідушицьких: спроба реконструкції», який відбувся 28 травня 2025 року в рамках лекторію «Спадщина Дідушицького» зініційованого Гуманітарним факультетом Українського католицького університету та Державним природознавчим музеєм НАН України з нагоди святкування 200-річчя з Дня народження зоолога, мецената, колекціонера, засновника Природознавчого музею у Львові Володимира Дідушицького. Відеозапис події доступний для перегляду за посиланнями: URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bM35h1FT6lk>; <https://humaniora.ucu.edu.ua/>

тації Музею ім. Дідушицьких (інвентарні книги, карткові каталоги) та облікових позначень на самих предметах, ця робота є надзвичайно складним і тривалим процесом, який вимагає заангажованості усіх фондів груп етнографічного профілю МЕХП.

1. Скрипник Г.А. *Етнографічні музеї України: становлення і розвиток*. Відп. ред. Б.В. Попов; Академія наук Української РСР; Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського. Київ: Наукова думка, 1989. 301 с.
2. Matwijów M. Muzea lwowskie wczoraj i dziś. *Niepodległość i Pamięć*. 2006. № 24. S. 175—196.
3. Кушнір В. *Музей Наукового товариства ім. Шевченка (1892—1940 рр.)*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2021. 192 с.
4. Skrzydlewska B. Muzea religijne Lwowa przełomu XIX i XX wieku na tle muzeów miejskich i prywatnych. *Facta Simonidis*. 2022. № 2 (15). S. 51—65.
5. Чорновол І.П. Дідушицький Володимир. *Енциклопедія історії України*: Т. 2: Г—Д. Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2004. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Didushycky_Volodymyr (дата звернення: 26.06.2025).
6. Chłapowski F. *Włodzimierz Dzieduszycki: wspomnienie pośmiertne (rzecz przeczytana na posiedzeniu Wydziału Przyrodniczego dnia 23 listopada 1899): Odbitka z Rocznika Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego*. Tom XXVI. Poznań, 1900. 12 s.
7. Grzegorz F. Włodzimierz hrabia Dzieduszycki. *Forum Akademickie*. 1998. № 3. URL: <https://forumakademickie.pl/media/archiwum/98/3/artykuly/21-mecenas.htm> (дата звернення: 19.07.2025).
8. Brzęk G. *Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twórca*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie Nowe, 1994. 200 s.
9. *Przewodnik po Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie*, wyd. 2. Lwów: Komitet Wydaw; Muzeum im. Dzieduszyckich, 1907. 112 s.
10. Dzieduszycki W. (jun.). Notatka do papierów, dotyczących zbioru «konchiliów» Pauliny z Działyńskich Józefowej Dzieduszyckiej, jako pierwocin Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie (za: Archiwum Muzeum i Instytutu Zoologii PAN). *Wokół przyrodniczych pasji Dzieduszyckich: Referaty wygłoszone na konferencji inauguracyjnej obchody 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899) (Zarzecze, 10 września 2021)*. Warszawa, 2022. S. 165—166.
11. Дядюк М. Бібліотека Дідушицьких: історія, шляхи формування фондів. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2012. № 4. С. 431—454. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lbnbyivs_2012_4_28 (дата звернення: 31.08.2023).
12. Sidorowicz-Mulak D. Biblioteka Poturzycka we Lwowie — historia i zbiory. *Wokół kolekcjonerskich pasji Dzieduszyckich. Referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w ramach obchodów 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899)*. Red. M. Dzieduszycka, J. Krzywdziński (Zarzecze, 30 września 2022). Warszawa, 2022. S. 36—65.
13. Franczyk-Cegła A. Wybrane cymelia wśród poloników Biblioteki Poturzyckiej. *Wokół kolekcjonerskich pasji Dzieduszyckich. Referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w ramach obchodów 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899)*. Red. M. Dzieduszycka, J. Krzywdziński (Zarzecze, 30 września 2022). Warszawa, 2022. S. 66—97.
14. Petryszak B. Rękopisy Biblioteki Poturzyckiej w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie. *Wokół kolekcjonerskich pasji Dzieduszyckich. Referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w ramach obchodów 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899)*. Red. M. Dzieduszycka, J. Krzywdziński (Zarzecze, 30 września 2022). Warszawa, 2022. S. 116—129.
15. Bokotey A., Dzyubenko N., Susułowska I. Przyrodnicza część Biblioteki Poturzyckiej w księgozbiorze Państwowego Muzeum Przyrodniczego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie. *Wokół kolekcjonerskich pasji Dzieduszyckich. Referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w ramach obchodów 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899)*. Red. M. Dzieduszycka, J. Krzywdziński (Zarzecze, 30 września 2022). Warszawa, 2022. S. 130—149.
16. *Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie. Dział I: Zoologiczny, oddział zwierząt kręgowych. II Ptaki*. Zebrał, oznaczył i spisał Włodzimierz Hr. Dzieduszycki. Lwów: I Związkowa drukarnia, 1880. 206 s.
17. Бойко О., Слободян В. *Вул. Лисенка, 15 — будинок управління СБУ (колишній палац Дідушицьких)*. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/lysenka-15/> (дата звернення: 16.06.2025).
18. Смірнов Ю., Харчук Х. Дідушицьких палац. *Енциклопедія Львова*. Т. 2: за ред. Андрія Козицького. Львів: Літопис, 2008. С. 87—89.
19. Бойко О., Слободян В. *Вул. Театральна, 18 — будинок природничого музею (кол. палац)*. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/teatralna-18/> (дата звернення: 27.05.2025).
20. Zawadzki Wł. Włodzimierz hr. Dzieduszycki. *Kłosy*. 1875. Т. XX. № 511. S. 227, 230.
21. Grfl. *Dzieduszycki'sches Museum in Lemberg*: 1. Abteilung — Zoologie Wirbeltiere, 2 — Vögel. Lemberg, 1880.
22. Шухевич В. Музей имени Дѣдушицких. *Дѣло*. 1892. Ч. 74. 31 марта (12 цвѣтня). С. 1; Ч. 75, 1 (13) цвѣтня. С. 1; Ч. 76, 2 (14) цвѣтня. С. 1—2.

23. Taborski A. Geneza i dzieje Muzeum Przyrodniczego im. Dzieduszyckich we Lwowie. *Opuscula Musealia*. 2013. T. 21. S. 189—207.
24. Manikowska E. Włodzimierz Dzieduszycki i znaczenie przemysłu domowego w ostatniej ćwierci XIX wieku. *Wokół etnograficznych pasji Dzieduszyckich. Referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w ramach obchodów 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899)*. Pod redakcją Melanii Dzieduszyckiej i Magdaleny Kwiecińskiej (Zarzecz, 22 września 2023). Warszawa, 2024. S. 24—45.
25. Dolińska M. Kolekcjonerstwo etnograficzne Włodzimierza Dzieduszyckiego w kontekście jego udziału w wystawach przemysłowych i relacji z Muzeum Techniczno-Przemysłowym w Krakowie. *Wokół etnograficznych pasji Dzieduszyckich. Referaty wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w ramach obchodów 200. rocznicy urodzin Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825—1899)*. Pod redakcją Melanii Dzieduszyckiej i Magdaleny Kwiecińskiej (Zarzecz, 22 września 2023). Warszawa, 2024. S. 46—75.
26. *Przewodnik po Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie*. Ułożył Włodzimierz Dzieduszycki. Lwów: Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich, 1895. XVI, 162 s.; 92 s.
27. Dzieduszycki W. *Führer durch das Gräfllich Dzieduszyckische Museum in Lemberg*. Lemberg, 1896. 234 s.
28. Шухевич В. *Гуцульщина: у 5 ч.* Ч. 1—4. Львів: Накладом НТШ, 1899, 1901, 1902, 1904. *Материяли до українсько-руської етнології*: Т. 2; Т. 4; Т. 5; Т. 7. За ред. Хв. Вовка; Ч. 5. Львів: Загальна Друкарня, 1908.
29. *Центральний державний історичний архів України (Львів)*. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 275: Листи графу Дідушицькому від Шнюра, Шернберга Хризанта, Шарфера Едварда, Шухевича Володимира. 30 арк.
30. *Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Dział VII: Etnograficzny. Huculszczyzna*. Oprac. W. Szuchiewicz. Przedmowa W. Dzieduszyckiego; Przedmowa W. Szuchiewicza. Lwów: Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich, 1899. 6 s.: 37 tabl.
31. Szuchiewicz W. *Huculszczyzna*. Т. 1—4. Lwów: Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie, 1902—1908.
32. *Наукова бібліотека Державного природознавчого музею Національної академії наук України. Відділ рукописів*. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 23: Звіт про роботу Музею 1899—1913. 162 арк.
33. Beńkowski A. Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie i jego twórca. *Tygodnik Ilustrowany*. 1900. № 12. S. 230—234.
- Matwijow, M. (2006). Lviv museums yesterday and today. *Independence and Memory*, 24, 175—196 [in Polish].
- Kushnir, V. (2021). Museum of the Shevchenko Scientific Society (1892—1940). Lviv: Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Skrzydłewska, B. (2022). Religious museums of Lviv at the turn of the 19th and 20th centuries against the background of city and private museums. *Facta Simonidis*, 2 (15), 51—65 [in Polish].
- Chornovol, I.P., & Smolii, V.A. (Ed.). (2004). Didushycky Volodymyr. *Encyclopedia of Ukrainian History* (Vol. 2: G—D). NAS of Ukraine. Institute of Ukrainian History. Kyiv: Naukova dumka. Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=Didushycky_Volodymyr (access date: 26.06.2025) [in Ukrainian].
- Chlapowski, F. (1900). Włodzimierz Dzieduszycki: a posthumous memoir (read at the meeting of the Faculty of Natural Sciences on November 23, 1899): Reprint from the Yearbook of the Poznan Society of Friends of Science (Vol. XXVI). Poznan [in Polish].
- Grzegorz, F. (1998). Count Włodzimierz Dzieduszycki. *Academic Forum*, 3. Retrieved from: <https://forumakademickie.pl/media/archiwum/98/3/artykuly/21-mecenasi.htm> (date of publication: July 19, 2025) [in Polish].
- Brzek, G. (1994). The Dzieduszycki Museum in Lviv and its Creator. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie Nowe [in Polish].
- (1907). Guide to the Dzieduszycki Museum in Lviv, ed. 2. Lviv: Publishing Committee. Dzieduszycki Museum [in Polish].
- Dzieduszycki, W. (Jun.). (2022). Note to the papers concerning the collection of „conchilia” of Paulina Józefowa Dzieduszycka, nee Działynska, as the first fruits of the Dzieduszycki Museum in Lviv (source: Archives of the Museum and Institute of Zoology of the Polish Academy of Sciences). Around the Dzieduszyckis natural passions: Papers presented at the conference inaugurating the celebration of the 200th anniversary of the birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—1899) (Zarzecz, September 10, 2021) (Pp. 165—166). Warsaw [in Polish].
- Dyadyuk, M. (2012). The Didushytsky Library: history, ways of forming the funds. Notes of the Lviv National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefanyk, 4, 431—454. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lnnbyivs_2012_4_28 (access date: 31.08.2023) [in Ukrainian].
- Sidorowicz-Mulak, D. (2022). The Poturzycka Library in Lviv — history and collections. Around the Dzieduszycki family's collecting passions. Papers presented at a conference organized as part of the celebration of the 200th anniversary of the birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—1899) (Zarzecz, September 30, 2022) (Pp. 36—65). Warsaw [in Polish].
- Franczyk-Cegla, A. (2022). Selected rarities among the Polonia of the Poturzycki Library. On the collecting passions of the Dzieduszycki family. Papers presented at a conference organized as part of the celebration of the 200th anniversary of the birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—

REFERENCES

Skrypnyk, G.A. (1989). (Ed.). *Ethnographic Museums of Ukraine: Formation and Development*. Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Institute of Art History, Folklore and Ethnography named after M.T. Rylsky. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

- 1899) (Zarzecz, September 30, 2022) (Pp. 66—97). Warsaw [in Polish].
- Petryszak, B. (2022). Manuscripts of the Poturzycki Library in the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv. On the collecting passions of the Dzieduszycki family. Papers presented at the conference organized as part of the celebration of the 200th anniversary of the birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—1899) (Zarzecz, 30 September 2022) (Pp. 116—129). Warszawa [in Polish].
- Bokotey, A., Dzyubenko, N., & Susulowska, I. (2022). The natural history section of the Poturzycki Library in the collection of the State Museum of Natural History of the National Academy of Sciences of Ukraine in Lviv. On the collecting passions of the Dzieduszycki family. Papers presented at a conference organized as part of the celebration of the 200th anniversary of the birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—1899) (Zarzecz, September 30, 2022) (Pp. 130—149). Warsaw [in Polish].
- (1880). The Dzieduszycki Museum in Lviv. Zoological, vertebrate department. II Birds. Lviv: I Zwiaskowa drukarnia [in Polish].
- Boyko, O., & Slobodian, V. Vul. Lysenko, 15 — building of the SBU administration (former palace of the Didushytskys). Retrieved from: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/lysenko-15/> (access date: 16.06.2025) [in Ukrainian].
- Smirnov, Y., Kharchuk, Kh., & Kozytsky, A. (Ed.). (2008). Didushytsky Palace. Encyclopedia of Lviv (Vol. 2, pp. 87—89). Lviv: Litopys [in Ukrainian].
- Boyko, O., & Slobodian, V. Vul. Teatralna, 18 — building of the natural history museum (former palace). Retrieved from: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/teatralna-18/> (access date: 27.05.2025) [in Ukrainian].
- Zawadzki, Wl. (1875). Count Włodzimierz Dzieduszycki. Kłosy, 511 (Vol. XX, pp. 227, 230) [in Polish].
- (1880). Grand Dzieduszycki Museum in Lviv: 1. Department — Vertebrate Zoology, 2 — Birds. Lviv [in German].
- Shukhevych, V. (1892). Museum named after Dziedushitsky. Dilo. Ch. 74, 31 March (12 April). P. 1; Ch. 75, 1 (13) April. P. 1; Ch. 76, 2 (14) April. P. 1—2 [in Ukrainian].
- Taborski, A. (2013). The Origin and History of the Dzieduszycki Natural History Museum in Lviv. Opuscula Musealia (Vol. 21, pp. 189—207) [in Polish].
- Manikowska, E. (2024). Włodzimierz Dzieduszycki and the Importance of House Industry in the Last Quarter of the 19th Century. On the Ethnographic Passions of the Dzieduszycki Family. Papers Presented at a Conference Organized as Part of the Celebration of the 200th Anniversary of the Birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—1899) (Zarzecz, September 22, 2023) (Pp. 24—45). Warsaw [in Polish].
- Dolinska, M. (2024). Ethnographic Collecting of Włodzimierz Dzieduszycki in the Context of his Participation in Industrial Exhibitions and Relations with the Museum of Technology and Industry in Krakow. On the ethnographic passions of the Dzieduszycki family. Papers presented at a conference organized as part of the celebration of the 200th anniversary of the birth of Włodzimierz Dzieduszycki (1825—1899) (Zarzecz, September 22, 2023) (Pp. 46—75). Warsaw [in Polish].
- (1895). Guide to the Dzieduszycki Museum in Lviv. Lviv: Published by the Dzieduszycki Museum [in Polish].
- Dzieduszycki, W. (1896). Guide through the Count Dzieduszyck Museum in Lviv. Lviv [in German].
- Shukhevych, V. (1899, 1901, 1902, 1904, 1908). Hutsulshchyna (Parts 1—5). Lviv: Shevchenko Scientific Society (Parts 1—4, published as Materials for Ukrainian-Ruthenian Ethnology, Vols. 2, 4, 5, 7, edited by Khv. Vovk); Lviv: General Printing House (Part 5) [in Ukrainian].
- Central State Historical Archive of Ukraine (Lviv). F. 64. Op. 1. Case 275: Letters to Count Didushytsky from Shnyur, Shernberg Khryzant, Sharfer Edward, Shukhevych Volodymyr [in Ukrainian].
- Szuchiewicz, W. (1899). The Dzieduszycki Museum in Lviv. Ethnographic. Hutsul region. Lviv: Published by the Dzieduszycki Museum [in Polish].
- Szuchiewicz, W. Hutsul region (Vol. 1—4). Lviv: Published by the Dzieduszycki Museum in Lviv, 1902—1908 [in Polish].
- Scientific Library of the State Natural History Museum of the National Academy of Sciences of Ukraine. Manuscripts Department. F. 1. Op. 1. Case 23: Report on the work of the Museum 1899—1913 [in Polish].
- Benkowski, A. (1900). The Dzieduszycki Museum in Lviv and its founder. Tygodnik Ilustrowany, 12, 230—234 [in Polish].